

rugivanje, meka lirika i plamsava strast, frapantne antiteze i lijepe poetičke prispodobе, zanosne himne i sjetne elegičke strofe — sve se to izmenjuje bujno i šaroliko, pak čitatelja podržaje u napetosti i priteže mu interes; njegove su satire začinjene finom ironijom i pustim, često jetkim humorom, njegova simbolika sjeća na mistične podobe Schneiderovih kartona; ponekad postizava namjeravani afekt nenadanim trivialnim zakretom, a da ipak jedva kad izlazi banalan i plitak.« (Str. 31.)

Pesimizem, ki preveva dobršen del Kranjčevičevih pesmi, so izrabile posamezne struje, da bi pokazale pesnika svetu z ateističnimi tendencami. Dlustuš, ki je Silvija dobro poznal in občeval prijateljsko z njim, je opovrgel po obširni analizi pesmi vsa taka podtikanja. Ugotavlja sicer, da je nekaj pesmi, ki izzvenijo v negaciji, a to mu je le dokaz, da doba ni mogla brez sledu mimo pesnika. Pretežni del pesmi pa, »kojima se vinuo u harmoničke sfere vječite istine i vječitih idejala, jesu misli ravno iz njegove duše...« (str. 76) in nam pričaju, da je pesnik rešil dilemmo

Je su lažni idejali, ili laže ovo doba...

pozitivno krščansko.

Iz pesmi, ki sledijo studiji, dobiš pač dobro pesnikovo sliko, a izrazite še ne. Zato moraš že vzeti njegova dela v roko. Dlustuševa analiza je dobra in je bila potrebna onim, ki so enostransko orijentirani šli preko Kranjčeviča. Kdor ga še ne pozna, naj se seznanj z njim vsaj ob desetletnici njegove smrti.

Joža Lovrenčič.

Glasba.

Dva koncerta »Lisinskega« v Zagrebu.

»Lisinski«, hrvaško pevsko društvo, je priredilo 13. in 14. februarja t. l. v Zagrebu dva koncerta jugoslovanskih skladb, ki jih omenjeno društvo namerava izvajati v Parizu o priliki jugoslovanske razstave. Koncert 13. februarja je obsegal slovenske, hrvatske in srbske umetne skladbe, deloma a capella, deloma za ženski zbor in klavir. Na koncertu naslednjega dne so izvajali jugoslovanske narodne pesmi.

Namen »Lisinskega« je vsekakor na najmerodajnejšem mestu inozemstva — v Parizu — postaviti kriterij naše produktivne in reproduktivne glasbene umetnosti. Koncert v Parizu bo za nas največjega kulturnega pomena in zato moramo tudi zagrebški koncert presojati iz istega stališča, saj je ta koncert bila le nekaka generalna skušnja za Pariz.

Če hočemo v internacijonalnem orkestru kulturnih narodov igrati in z uspehom sodelovati, moramo imeti predvsem prvovrsten instrument, blagoglasen in polnozvočen, in ravno takega instrumenta — pevskega zbor — je po mojem mnenju manjkalo, oziroma ga žal zdaj v Zagrebu nimajo, in iz tega stališča, se mi zdi, »Lisinski« ni popolno uspel, ni bil povsem kôs visoki umetniški zadači, ki si jo je bil stavil. Gotovo pa je, da je dosegel zborovodja prof. Lhotka čudovite uspehe s svojim zborom. Kar se tiče golo tehnične plati, je neoporečen, kaže sploh veliko umetniško ambicijo in zmožnost, ni pa še na višku, tam kjer žari solnce čiste, neskajljene

umetnosti. Nevarnost je, da zborovodja s forsiranjem tehnično-materijalne strani ne zamori zborove duše, njegovega notranjega poleta.

Glasovni material je splošno dober, basi naravnost fundamentalni, so pa zato tudi na nekaterih p- in pp-mestih motili: bili so premočni. Soprani so v višini še krhki, pojo ostro in stisnjeno, se ne morejo razviti — vse stvari, ki jih prinese šele dolgotrajna sistematična šola. Zbor nima zato še polnega, čutnega in čuvstvenega tona, krepkega in elastičnega, ki v zvezi s predpisano melodijo skladbe šele tvori celotno dovršeno in estetično učinkujočo umetnijo.

Glede poedinega proizvajanja to-le:

Lajovčevi zbori »Večerna pesem«, »Črna lutnja« in »Napitnica«, ki so otvorili koncert, niso uspeli. Pri »Večerni pesmi« ni bilo potrebne subtilnosti, ponekod so bili basi premočni in končni crescendo je bil prehitro pritiran na višek, da je potem manjkalo potrebne gradacije. Za omenjeni Lajovčev zbor bi bilo treba mehkih, zelo plemenitih glasov in največje notranje ubranosti zboru, ki se koncentrira v dirigentu. — Druga dva zboru sta bila boljša.

Sledila je nato Duganova s klasično sigurnostjo formirana balada »Troje proljeće«. Vžgala sta pa šele Konjovičeva ženska zboru »Za gorom, za zelenom« in posebno »Vragolan«, čigar uspeh leži v prvi vrsti v neodoljivem ritmu.

Dobronić rešuje v »Pjesmah neostvarene ljubavi« (suitsa za mešan zbor) probleme modernega glasbenega izražanja. Piše orkester za zbor in mi mu verjamemo. Mojrski je slikano razpoloženje v zboru »Predviđanje smrti«; vse je zavito v mrak, ki mu basov »ostinato« daje čudovitega boleštnega izraza. Težkoče za pevce so pa silne.

Lhotkin moški zbor »Perun« je predvsem težak; da so ga pevci zmogli in tako prednašali, je zanje velika pohvala, dvomil bi pa, če je zanj upotrebljena poraba sil sorazmerna njegovi notranji kvaliteti.

Hrističev zbor »Zvezda« je delil približno isto usodo z Lajovčevo »Večerno pesmijo«. Za take mehke skladbe »Lisinski« še ni zrel. Zastopan je bil še Mokranjac s »Kozarom«, ki je razplamtil občinstvo in tvoril sijajn zaključek prvega koncerta.

Drugi večer je bil posvečen narodni pesmi. Ta večer je bil diven; bilo je tu nakopičenega toliko lepega, da nam je sapa zastajala in srce trenutkoma prestalo biti. Ta pestrost in slikovitost! In dasi pevski zbor ni vsega tako mogel, kakor bi hotel (»Rožmarin« n. pr. sem slišal od »Matice« veliko lepše peti), smo te nedostatke pozabili, še opazili jih nismo vselej, ker se nam je duša radovala ob tem velikem bogastvu našega troimenskega naroda.

In kako mnogostrana je naša domovina! Spaja glasbeno popolno heterogenske elemente. Slovenski »Rožmarin« je najčistejše durovo blagoglasje, bosanska »Nišna se zvezdica« ali »Ljubit ću te dva dana« nas pa uvaja v orijentalno muziko. Dva povsem različna svetova in vmes kot notranja vez međimurske, hrvatske in srbske popevke. Zadnje, Mokranjčeva deseta rukovet »Srpske narodne pesmi sa Ohrida«, so slavile triumf. Imel sem občutek, da bi moral poljubiti tla, kjer je stal pevec-improvizator tega prekrasnega izliva trpeče, pa kljub neizrečeni bolesti še samozavestne duše. Kako majhnega in malenkostnega se čuti človek ob tej ele-

mentarni sili, hkrati pa se polni duša z zanosom v prepričanju, da narod, ki tako poje, ima kulturo in ima tudi bodočnost.

Še malo pripombo glede dirigiranja! — Dirigent je lahko ognjevit in impulziven — mora celo biti —, pri vsem tem pa mora ohraniti neko eleganco kretanja in ponašanja. Za male skladbice ni treba velikih gest, razlika mora biti med preprosto narodno pesmijo in umetno patetično skladbo. Razen tega treba dirigentu stopnjevanja, imeti mora rezervo sile in sugestije in se varovati nepotrebne stereotipnosti.

Fran Mlinar-Cigale.

Koncert, ki sta ga priredila gg. Julij Betetto, bivši c. kr. dvorni operni pevec z Dunaja, in Josip Procházka, profesor na praškem konservatoriju, je napolnil prostrano Unionovo dvorano do zadnjega prostora. Da ne zaidem v nepotrebno razmišljanje, naj navedem samo pripomnje, ki sem jih napravil na rob sporednega lista, in sicer kar po vrsti kot si slede.

Pri Straußovi pesmi »Jutri« stoji gola beseda: meditacija. Poslušalci pa s Straußom prav gotovo niso toliko meditirali, da bi bili pesem doumeli. — O Procházku pravijo zapiski, da je bil deloma celo preveč diskreten, da je hotel s tem bržkone železo skriti.

Pri Brandt Buysovi ariji iz »Šišenskega krojača« smo se zavedeli, kako poln, voljan glas ima Betetto. Skladba je muzikalična »filozofija«, ki jo je občinstvo kot tako (v banalnem zmislu) sprejelo. Pri besedi »sleherni« smo nekoliko neprijetno presenečeni opazili, da je preveč izgovarjal **h** kot izgovarjajo Nemci svoj **p**alatalni prepisnik **h**. Prvi hip smo mislili, da je to samo lapsus linguae, pa se je kesneje izkazalo, da je nekaj sistema v tem.

Pri Pavčičevi: »Priplula je pomlad« je posebno lepa zadnja — misteriozno trkanje — lepo se poda ponavljanje prve kitice kot vstajenje! — Njegov »Dedek samonog« je naivno posnel komično skakanje z eno nogo. Je veliko zdravega humorja v tej skladbi. Betetto zna ponavljati — kako je potenciral!

Pri Gerbičevih dveh »Kam« in »Pojdem na prejo« stoje sledeči pripiski: Oho, ti presneti Gerbič! Zadnji dve vrstici prve sta zelo dramatično učinkovali. In še to smo posebno pri teh dveh čutili: slovenske pesmi imajo le svoj ton, svojo gorkoto, pa tudi posebne vrste mehko in sentimentalnost, če treba. Druga ima veliko splošno slovanskih priznakov. — O Betettu pravijo zapiski, da je izborno izgovarjal, hvalijo krasni glas in njega lehkoto, prožnost brez vsakršne krhkosti; poje sijajno, kar bobni in vrši po prostori dvorani. Ogenj, ki ga je v poslušalcih užgal, je ob ponovitvi očitno tudi njega ogrel. Kot Stradivarijeve gosli se je ovijal src.

Lisztova: »To mora biti čudežno« je mistična, pregloboka.

Robert Fuchsova: »Krasna noč« ima lepo, romantično kantileno, tudi v spremljanju je veliko melodije, ne samo barve.

Lajovic. Najkrasnejša izmed vseh, ki je tudi nepopisno užgala, je bil »Mesec v izbi«. Nedopovedljivo lepo je zadeto čuvstveno razpoloženje: kakor bi se človek kopal v mlečnovoljni mesečini, kot da tenki, vlažni žarki polsvetle, poltemačne srebrne luči kapljajo v mirno noč nizdol...

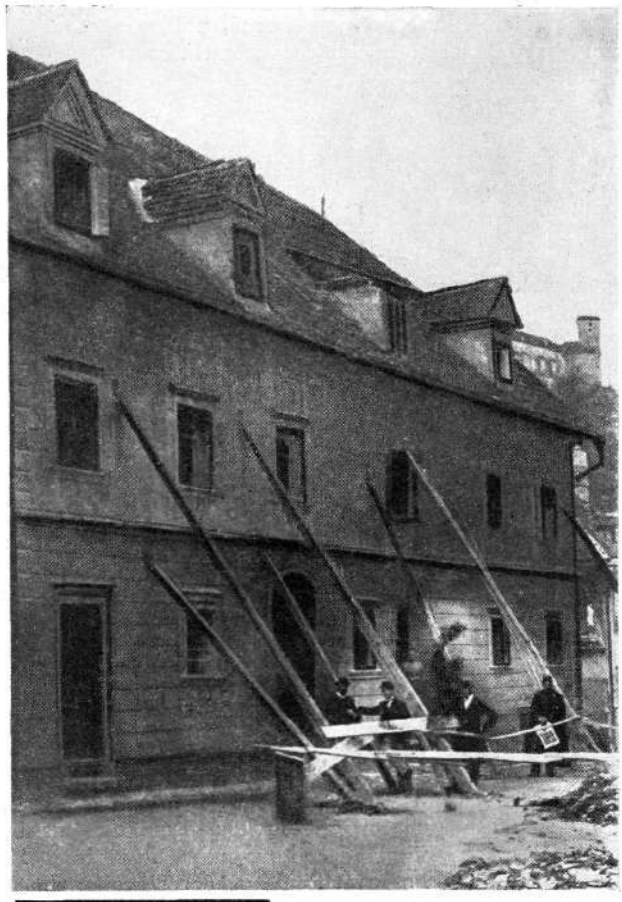
Celo slabi klavir, ki se je z njegovim zarjavelim železom mojstrsko boril g. Procházka, se je moral vdano pogrezniti v to čudno nežno blaženost.

Betetto pa, če bi cel večer ne bil nič drugega zapel kot zadnji dve vrstici, ali samo besedici »vas« in »tožen«, bi vedeli o njem, da je mojster.

Dr. Fr. Kimovec.

To in ono.

Ob stoletnici Vodnikove smrti. V zadnji številki »Dom in Sveta« sem v svojih doneskih za Vodnikov životopis (na str. 183) tudi omenil, da je naš pesnik umrl v hiši, ki je stala na prostoru sedanje hiše na Miklošičevi cesti št. 4 (do leta 1913. št. 6). Pričujoči »Dom in Svet« prinaša sliko te hiše, ki so jo v potresni dobi morali podreti. Na vzdolžni, pročelni strani je s črto zaznamovan tisti konec pritličja, v katerem je Vodnik stanoval. Poznejšega izvora v tem delu so mala vrata, ki so jih napravili, ko je bila ondi tobačna trafika. Razlika med lego nekdanje in sedanje hiše je le v tem, da je bila nova stavba za malenkost nazaj potisnjena, da so na ta način mogli sedanjo Miklošičevo cesto nekoliko razširiti. Nekdanja Frančiškanska ulica pa se je na tem koncu vila okrog frančiškanske cerkve.

Hiša, v kateri je umrl Val. Vodnik.

(Pročelje.)